

Doğu Karadeniz Bölgesinde Alt Pliosen Tabakalarının Mevcudiyeti Hakkında

Sur l'existence de couches du Pliocène Inférieur dans la région
orientale de la Mer Noire (Turquie)

Doçent Dr. İsmail Yalçınlar

(Résumé)

Cette brève note signale l'existence d'un lambeau de marne gréseuse d'origine marine appartenant au Pliocène Inférieur qui a été observé et étudié en Turquie à l'Est de la petite ville de Pazar, dans la région orientale de la Mer Noire.

Un voyage d'étude fait dans cette région a permis à l'auteur de trouver et de recueillir à 2-3 km à l'Est de Pazar des Mollusques pliocènes ressemblant à ceux de la région pétrolifère de la Roumanie.

La détermination d'une partie de ces fossiles, à l'Institut de M.T.A. par Mme Dr. Lutfiye Erentöz amène à croire à la présence de Levantin Inférieur à cet endroit. Parmi les fossiles recueillis, Mme Dr. L. Erentöz a reconnu des spécimens de *Psilunio* (*Psilunio*) aff. *munieri* (STEFANESCU), *Psilunio* (*Psilunio*) aff. *bielzi* (CZEKELIUS).

Les couches régulières grises de marnes gréseuses d'où proviennent ces fossiles, se trouvent à l'Est de Pazar, à 10-15 m d'altitude et sont inclinées vers le Nord et le Nord-Est. Leur inclinaison est de 5-15 degrés. Elles recouvrent une formation continentale composée de grès, argiles, sables et conglomérats (probablement pontienne) et sont elles-mêmes recouvertes par des alluvions anciennes et des cailloux roulés en terrasses.

On prévoit qu'une étude complémentaire suivra cette note.

*
**

Doğu Karadeniz bölgesinin Pazar şehri yanında 1949 yılı arazi çalışmaları esnasında görülüp fosilleri toplanan Alt Pliosen marnlı gre tabakaları bu notun mevzuunu teşkil etmektedir.

Türkiyenin doğu Karadeniz bölgesinde, Rize şehrinden 40 km doğuda yer alan Pazar ilçesinin yakın çevresi, Üst Kretaseye ait kalker, marn, gre, konglomera ve çeşitli volkanik formasyonlarla, Eosen, linyit Miosen tabakaları, Alt Pliosen marn ve grelerinin bir de, Dördüncü Zamana ait eski alüvyonlu traçaların bulunduğu dik-kat çekici bir sahadır. Bununla beraber, arazi, orman, çalı ve fundalıklarla, mısır, hububat ve pirinç tarlaları, sebze ve meyva bahçeleriyle kaplı olduğundan jeolojik teşekkülât her yerde açık bir şekilde görülmüyor.

1949 yılı yaz aylarında, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü hesabına yaptığımız 1:100000 ölçekli jeolojik harita levelerini hazırlarken, bu bölgeyi de yakından görmek fırsatını bulmuştuk. Orta Çoruh vadisi ile bunun kuzeyinde yükselen kıyı silsilesine ait jeolojik müşahedelerimizi ihtiva eden bir rapor 1:100000 ölçekli jeolojik levelerle birlikte M.T.A. Enstitüsüne sunulmuştur. Ayrıca, biri bölgenin Pleistosen galsyasyonuna, diğeri de aynı sahanın strüktür ve jeomorfolojik hususiyetlerine tahsis edilen iki makalede yayınlanmıştır (Yalçınlar - İ. Soğanlı - Kaçkar ve Mescit Dağı silsilelerinin glasyasyon şekilleri - La Glaciation des Chaines de Soğanlı - Kaçkar et de Mescit Dağı - İstanbul Üniv. Coğraf. Enst. Dergisi, I, No. 2, 1951, s. 20-55; Yalçınlar, İ. - Recherches structurales et géomorphologiques dans la région orientale de la Mer Noire et au voisinage du Çoruh (Turquie), Review Geogr. Inst. Univ. İstanbul. 1955. No. 2. s. 113-131, Carte structurale et géomorphologique... ve makalelere ait ayrı baskılar).

Bu not içerisinde de, Pazar ilçe merkezinin doğu tarafındaki Büleb köyü kıyı sahasında bulunan ve 1949 yazında görülüp incelenen ve fosilleri toplanan Alt Pliosen tabakalarının durumu ve bunlara ait müşahedeler hülâsa olarak açıklanmaktadır. Bu tabakalar daha evvel yayınlamış bulunan strüktürel harita üzerinde gösterildiği gibi, (Yalçınlar, Recherches structurales... 1955) Pazar ilçe merkezinin 2 km doğu tarafında yer alan Büleb köyü arazisinden başlar, doğuya doğru 5-10 km kadar devam eder, batı kısmında 15-20 m bir kalınlık gösterir. Bugünkü deniz seviyesinden ancak 10-20 m kadar yüksekte müşahede edilebilen ve kıyıya doğru yer yer çakıl ve eski alüvyonlarla örtülen ve güneye doğru da Ponsiene ait olması muhtemel görülen kum, kil ve çakıl depoları ile temas halinde bulunan bu açık ve koyu gri marnlı gre tabakaları, doğuda ufkiye yakın buldukları halde batı kısımlarında 5-15 derece civarında değişen dalışlar göstermektedirler. Büleb köyünün şoseye civar olan bahçeleri arasındaki sel yarmalarında tespit edilen tabaka dalışları umumiyetle kuzey doğuya yani, Karadenize doğrudur. Bu bahçeler arasındaki bir sel yarmasında görülen gri renkli marnlı gre tabakaları içerisinde tarafımdan toplanabilen muhtelif fosillerin, Romanyadaki, W. Wenz'in, Die Mollusken des Pliozäns der rumänischen Erdöl-Gebiete, Frankfurt, 1942, eserinde fotoğrafları ile beraber gösterilen bazı mollüsklere benzeyişi göz önünde tutularak, bunların sistematik tayinleri Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü mütehassıs paleontologlarından Dr. Lütfiye Erentöz'den rica edilmiştir. Bu fosillerin tayinini memnuniyetle kabul eden Dr. L. Erentöz, koleksiyonumuz içerisinde Alt Levantine ait Psilunio (Psilunio) aff. munieri (STEFANESCU), Psilunio) aff. bielzi (CZEKLİUS) fosillerini tayin etmek suretiyle faunanın, Romanyanın Alt Pliosen fosil faunasını kısmen temsil ettiğini teyit etmiştir. Koleksiyonu teşkil eden fosillerin Romanya Dasik havzası fosillerine benzemesi, Pazar yakınında meydana çıkarılıp etüd edilen marnlı gre tabakalarının Doğu Avrupa Akdeniz Plioseninin alt seviyesine ait olduğunu göstermiş bulunmaktadır. Bu sistematik tetkik ve tayinler gösteriyor ki, Batı Karadeniz havzasında Dasik muntakasını işgal ederek kalın bir serinin teşekkülüne sebep olan Doğu Avrupa Pliosen denizi Türkiyenin kuzeydoğu muntakasına tekabül eden bazı mahdut sahaları da örterek Pazar yanındaki Ponsien kara teşekkülü üzerinde karakteristik fosilleri ihtiva eden muntazam marnlı gre tabakalarını bırakmıştır. Filhakika, ince elemanlı ve koyu ve açık gri renkli olan muntazam marnlı gre tabakaları çok muntazam bir stratifikasyon göstermekte ve Pazar ile Ardeşen mevkiileri arasında uzanan ve güney taraflarda bilhassa yüksek volkanik sırtlarla çevrilmiş bulunan alçak kıyı sahasının dip kısmını teşkil etmektedirler. Fosilli Alt Pliosen tabakaları altında görülen ve Ponsiene ait olduğu kuvvetle tahmin edilen ve çapraz tabakalaşma şekilleri gösteren çakıl, gre, kil ve kum depoları da bugünkü